

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Gen-Z: Activisme en Politieke Aversie

Moor, Rosita

Citation

Moor, R. (2022). *Gen-Z: Activisme en Politieke Aversie*.

Version: Not Applicable (or Unknown)

License: [License to inclusion and publication of a Bachelor or Master thesis in the Leiden University Student Repository](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3309771>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

GEN-Z: ACTIVISME EN POLITIEKE AVERSIE

Universiteit
Leiden

Bachelorscriptie | Rosita Moor | s2296357

Aantal woorden: 6819 | Scriptiebegeleider: Dr. Marijn Nagtzaam

Inleiding

Bij de laatste verkiezingen was de gemiddelde verkiezingsopkomst in Europa slechts 64,9%. Dat is een daling van 20% ten opzichte van de jaren 80 (De Pagter, 2019). Wetenschappers en politici delen hun zorgen over deze dalende verkiezingsopkomst die de Westerse democratieën teistert (Farthing, 2010). Bij deze dalende verkiezingsopkomst worden de jonge generaties vaak aangewezen als grootste boosdoener waarbij hen politieke apathie en desinteresse wordt verweten (Forbrig, 2005). Wanneer er gekeken wordt naar de gegevens over verkiezingsopkomst blijkt dat er inderdaad sprake is van een lagere opkomst onder jongere generaties. Tot het eind van de vorige eeuw daalde de verkiezingsopkomst van jongeren sneller dan die van alle andere leeftijdsgroepen in Westerse democratieën (Fisher, 2012). De jongste generatie stemgerechtigden, geboren tussen 1995 en 2004, ook wel Gen-Z genoemd, heeft volgens de *European Social Survey* (2018) de laagste verkiezingsopkomst van alle voorgaande generaties. Gemeten over 28 Europese landen heeft gemiddeld slechts 54 procent van deze generatie zijn stem uitgebracht bij de laatste nationale verkiezingen, tegenover gemiddeld 80 procent van de oudere generaties die zijn stem uitbrachten (European Social Survey, 2018). Bovendien is er een duidelijke afname in opkomst per generatie, waarbij gesteld kan worden dat hoe jonger de generatie, hoe lager de verkiezingsopkomst is.

GENERATIE	AANTAL IN DATASET	'YES' BIJ 'VOTED LAST NATIONAL ELECTION'	PERCENTAGE 'VOTED'
1900-1940	3505	2858	81,5%
1941-1955 Babyboomers	10893	9384	86,1%
1956-1970 Verloren generatie	10283	12581	81,7%
1971-1985 Gen-X	10352	7927	76,5%
1986-1994 Gen-Y (millenials)	5082	3539	69,6%
1995-2004 Gen-Z	2557	1380	54,0%

Tabel 1: verkiezingsopkomst van respondenten uit de European Social Survey (2018) per generatie

Wetenschappers spreken van een historische politieke disconnectie onder jongeren, waarbij nog nooit eerder zoveel jongeren de stembussen vermeden (Henn & Weinstein, 2006). Deze lage verkiezingsopkomst van Europese jongeren kan als zorgwekkend worden beschouwd, maar het feit dat jonge generaties de stembussen vermijden is niet voldoende om deze generatie als apolitek of ongeïnteresseerd af te schilderen. Onderzoek naar participatie onder

jongeren toont namelijk aan dat jonge generaties uitwijken naar minder conventionele en geïnstitutionaliseerde vormen van politieke participatie, zoals protesten, boycots en online activisme (Henn & Weinstein, 2006). De Europese jongeren stemmen minder, maar protesteren steeds vaker (Soler-i-Marti, 2014).

Er is sprake van een tegenstelling binnen de politieke betrokkenheid van Gen-Z: de generatie heeft een enorm lage verkiezingsopkomst (Harris, Wun & Younes, 2010, European Social Survey, 2018), maar wordt tegelijkertijd ook gezien als de *woke* en activistische generatie die zich een weg baant in nieuwe, digitale en confronterende vormen van politieke betrokkenheid (Farthing, 2010). Hierbij speelt de vraag of jongeren die niet stemmen uitwijken naar andere vormen van politieke betrokkenheid, of dat juist de jongeren die wel stemmen ook extra activistisch zijn.

Onderzoek naar deze opvallende relatie is wetenschappelijk relevant aangezien er sprake is van een kennishiaat wat betreft de politieke betrokkenheid van jongeren an sich en ook rondom deze tweedeling. Huidig onderzoek kan de lage opkomst enerzijds en de hoge mate van activisme anderzijds nog niet verklaren (Farthing, 2010). Er is sprake van een paradigma dat jongeren ziet als politiek terughoudend met weinig politieke interesse, maar tegelijkertijd is er sprake van een beeld van Gen-Z als de *woke* generatie die de voordrager is van nieuwe vormen van politiek activisme (Farthing, 2010, Soler-i-Marti, 2014). Beide beelden schieten tekort doordat het duidelijk is dat deze niet volledig representatief zijn voor de gehele generatie. Bovendien is er nog weinig onderzoek gedaan naar de daadwerkelijke oorzaken van de afgenomen traditionele participatie van jongeren (Soler-i-Marti, 2014).

Onderzoek naar de politieke participatie van Gen-Z is ook maatschappelijk relevant doordat de lage verkiezingsopkomst in westerse democratieën als zorgwekkend wordt gezien en beschouwd kan worden als een indicator voor democratische terugval (Henn & Weinstein, 2006). Politieke betrokkenheid is belangrijk voor de ontwikkeling van de democratie en de overheid is zich daar bewust van (Forbrig, 2005). Het bevorderen van de verkiezingsopkomst zou namelijk moeten bijdragen aan de connectie die burgers hebben met het democratische proces. Dit democratische proces kan alleen goed functioneren wanneer de participatie bij verkiezingen hoog is en er hecht contact is tussen kiezer en verkozenen (Henn & Weinstein, 2006). Onderzoek naar de oorzaken van een lage mate van participatie kan hierdoor bijdragen aan het bevorderen van de participatie. Bovendien zou een betere conceptualisering van politieke betrokkenheid jongeren in staat kunnen stellen om een politieke aversie te hebben zonder direct als apolitek of ongeïnteresseerd beschouwd te worden (Farthing, 2010).

Onderzoek naar de oorzaken van deze tweedeling en een duidelijker beeld van de groep jongeren die niet stemt, kunnen ons wellicht inzicht verschaffen in de eventuele gebreken van de huidige democratie. Het is nu namelijk niet duidelijk of juist de jongeren die niet stemmen activistisch worden door een politieke disconnectie of dat de jongeren die wel hun stem uitbrengen ook politiek betrokken zijn op andere manieren, bijvoorbeeld in de vorm van politiek activisme. De tweede mogelijkheid zou namelijk kunnen betekenen dat er juist sprake is van een tweedeling tussen Gen-Z, waarbij een deel duidelijk activistisch is en een ander deel inderdaad politiek apathisch. De vraag die in dit onderzoek centraal staat, luidt als volgt:

Wat is de relatie tussen politiek activisme en de verkiezingsopkomst van jongeren?

Theoretisch kader

De verkiezingsopkomst kan worden geconceptualiseerd als het aantal kiesgerechtigden in een land dat daadwerkelijk naar de stembus gaat en zijn of haar stem uitbrengt bij verkiezingen. Voor dit onderzoek zal er slechts gekeken worden naar de verkiezingsopkomst bij nationale verkiezingen. Deze selectie is gekozen doordat het onderzoek verschillende landen vergelijkt en niet elk land dezelfde verkiezingen kent en er per land ook andere kiesregels gelden. Bovendien is er alleen in Nederland al een erg groot verschil tussen de verkiezingsopkomst bij nationale verkiezingen en bijvoorbeeld de verkiezingen voor de gemeenteraad, waar weer andere verklaringen voor zijn dan complete terughoudendheid bij verkiezingen (Koerntjes, 2022). Wanneer er in dit onderzoek wordt gerefereerd naar verkiezingsopkomst, heeft het dus betrekking op de opkomst bij de nationale verkiezingen voor de volksvertegenwoordiging van het betreffende land.

Politiek activisme kan worden geconceptualiseerd als de politieke participatie waarbij burgers afwijken van traditionele kanalen van politieke betrokkenheid. Dit kan gepaard gaan met stagnerende verkiezingsopkomst, verhoogde antipartij gevoelens en een afname van civiele organisaties. Activisme in de vorm van demonstraties, het tekenen van petities en het boycotten van producten komen veel meer voor sinds de jaren 70 van de vorige eeuw (Norris, 2002). Bij politiek activisme worden in dit onderzoek alle manieren van politieke betrokkenheid bedoeld die verdergaan dan de traditionele institutionele vormen, zoals stemmen, lid zijn van een politieke partij en andere burgerlijke vormen van politieke betrokkenheid. De bestaande literatuur over politiek activisme suggereert dat de aard van activisme belangrijke veranderingen heeft ondergaan in de afgelopen decennia en dat met name de jongere generatie vooraan staat van de burgers die de nieuwe vormen van politieke uiting, mobilisering en betrokkenheid eigen hebben gemaakt (Norris, 2007).

In de literatuur wordt onderscheid gemaakt tussen twee dimensies van politiek activisme; de alledaagse soort politieke actie bestaande uit de manier waarop burgers zichzelf politiek willen uiten en de actoren die de organisatorische structuren representeren waardoor burgers hun politieke uitingen kunnen mobiliseren. Deze scheiding wordt echter veranderd door jonge generaties die meegaan in de ontwikkelingen van politieke actie (Norris, 2007). Ontwikkelingen in de vormen van politieke actie kunnen het gevolg zijn van de transformaties die de afgelopen jaren hebben plaatsgevonden in de relatie van burgers met politiek, waarbij niet-institutionele vormen van politiek activisme nu ook onder politieke betrokkenheid vallen,

zoals politiek consumentisme en protesten (Soler-i-Marti, 2014). De tweedeling die deze transformaties te weeg hebben gebracht, met een hoge mate van politiek activisme onder jonge generaties enerzijds en opvallende politieke terughoudendheid anderzijds, wordt veelvuldig besproken in de bestaande literatuur (Soler-i-Marti, 2014, Forbrig, 2015).

Onder politieke wetenschappers wordt gesproken over een historische politieke disconnectie onder jongeren, waarbij deze generatie jongeren politiek apathischer lijkt dan alle voorgaande generaties (Henn & Weinstein, 2006, Earl, Elliott & Maher, 2017). Deze disconnectie wordt ook gereflecteerd in een bredere trend onder jongeren van een ongenoegen over de overheid en onwilligheid om de wet te gehoorzamen en volgens institutionele regels te handelen (Henn & Weinstein, 2006). Dit is een groot verschil met de generatie die opgroeide gedurende de Tweede Wereldoorlog die erg betrokken was op politiek gebied en actief burgerschap zag als een morele plicht (Fisher, 2012). Het is duidelijk dat de huidige generaties dit in mindere mate ervaren. Dit uit zich in het minder gebruik maken van traditionele politieke activiteiten zoals stemmen, het bijwonen van openbare bijeenkomsten, het benaderen van politieke lokale vertegenwoordigers en het lidmaatschap van politieke partijen (Fisher, 2012). Nu is te zien dat de generatie die opgroeide na de Tweede Wereldoorlog nu deze ouder is nog steeds een hogere verkiezingsopkomst heeft dan de jonge generaties (European Social Survey, 2018). Hierdoor bestaat de zorg dat Gen-Z, de generatie van politieke sceptici, hun politieke aversie niet loslaat wanneer zij ouder wordt (Henn & Weinstein, 2006). Deze generatie zou de plichtsgetrouwe, burgerlijke, oudere generaties kunnen overwoekeren en de legitimiteit van het politieke systeem ondermijnen door hun kritische politieke aversie (Fisher, 2012). Het idee dat de afgenomen verkiezingsopkomst een onderdeel is van een groter geheel van burgerlijke apathie blijft dominant in de Westerse media (Henn & Weinstein, 2006).

Waar de verkiezingsopkomst van jongeren in Westerse democratieën sneller daalde dan die van alle andere leeftijdsgroepen, is deze trend precies omgekeerd bij meer confronterende vormen van politieke betrokkenheid (Fisher, 2012). De hoeveelheid protesten, demonstraties, boycotts en andere vormen van directe actie waar jongeren aan deelnemen, is namelijk gestegen ten opzichte van vorige generaties (Henn & Weinstein, 2006, Earl, Elliott & Maher, 2017). In de meeste Westerse landen is er een duidelijke uitbreiding van politieke protesten; niet alleen in aantal demonstraties, maar ook een toename in de verscheidenheid van de individuen dat deelneemt aan de politieke protesten en deze gebruikt als vorm van politieke expressie (Soler-i-Marti, 2014). Waar jongeren worden neergezet als de apolitieke

factoren die uiteindelijk verantwoordelijk zullen zijn voor een democratische crisis, worden zij tegelijkertijd ook gezien als auteurs van de nieuwe vormen van politiek (Farthing, 2010).

Deze nieuwe vormen van nieuwe politiek vinden ook grotendeels plaats in elektronische werelden (Kann, Berry, Gant & Zager, 2007). De bijdrage van de jonge generaties aan online participatiecultuur functioneert als mogelijke doorgang voor toegenomen politieke participatie van jongeren. De online participatie van jongeren in deze werelden suggereert dat het internet kansen voor politieke betrokkenheid creëert en een maatstaf vormt voor mobilisering van jongeren. De vraag resteert echter of jongeren volledig gebruik zullen maken van deze kansen, maar zij hadden in ieder geval nooit eerder zulke lage drempels tot politieke participatie (Kann, Berry, Gant & Zager, 2007). Bij de ontwikkelingen van online participatie onder nieuwe generaties is het belangrijk om te onthouden dat virtuele politieke ruimte geen daadwerkelijke ruimte is (Earl, Elliott & Maher, 2017). Online activisme, of digitale democratie, bereikt namelijk weinig zonder politiek activisme in demonstraties, politieke commissies en op stembureaus binnen de muren van de regering. Participatie op het internet heeft echter wel potentie om de politieke betrokkenheid toe te laten nemen. De online participatiecultuur moedigt betrokkenheid aan en biedt jongeren de kans om direct deel te nemen aan publieke discourse (Kann, Berry, Gant & Zager, 2007). Het internet verlaagt de kosten voor het bereiken van politieke informatie en maakt deze toegankelijker. Jonge mensen verspreid over het land krijgen de kans om deel te nemen in online gemeenschappen en doen dat in significante aantallen. Echter resteert de verantwoordelijkheid bij jongeren zelf om te bepalen of ze de offline politiek ook zullen verkennen (Kann, Berry, Gant & Zager, 2007, Earl, Elliot & Maher, 2017).

Uit de bestaande literatuur blijkt bovendien dat jongeren weldegelijk geïnteresseerd zijn in politieke kwesties (Henn & Weinstein, 2006, Henn & Foard, 2013). Onderzoek naar participatie toont aan dat jongeren over het algemeen eerder deelnemen aan de oorzaakgeoriënteerde vormen van politiek, waarbij het vooral over de issues in de samenleving gaat (Soler-i-Marti, 2014). De vormen van participatie van jonge mensen maken hierdoor deel uit van dagelijkse, gelokaliseerde sociale en individualistische activiteiten die jongeren zelf niet altijd als politiek beschouwen, zoals vrijwilligerswerk, verschillende gemeenschapsnetwerken en campagnevoeren voor bepaalde issues in de maatschappij (Henn & Weinstein, 2006, Harris, Wyn en Younes, 2010). De politieke aversie is dus niet enkel te wijten aan een desinteresse vanuit jongeren. Een mogelijke verklaring voor de tweedeling in de politieke betrokkenheid van jongeren is dat sommige jongeren teleurgesteld zijn in de huidige politieke structuren die hun belangen en interesses niet tegemoetkomen (Harris, Wyn

& Younes, 2010, Henn & Fourd, 2013). De jonge generaties geven namelijk aan wel geïnteresseerd te zijn in sociale en politieke vraagstukken en zij blijven erkenning van het politieke systeem nastreven (Harris, Wyn & Younes, 2010). Echter geven jongeren aan dat er relatief weinig kansen voor hen zijn om effectief invloed uit te oefenen en deel te nemen aan het formele politieke leven (Henn & Fourd, 2013). De relatie van jonge mensen met politiek kan dus niet gekwalificeerd worden als een daadwerkelijk apathisch gebrek aan betrokkenheid. Jongeren bewegen buiten de traditionele ruimtes van politieke betrokkenheid terwijl zij een verlangen weerspiegelen van erkenning in de traditionele vormen van politieke verandering (Harris, Wyn & Younes, 2010, Soler-i-Martí, 2014). Het komt er op neer dat jonge mensen zich niet betrokken voelen bij de formele politiek en daardoor wegblijven van het politieke proces en de democratische instituties en actoren die hierbij horen (Henn & Fourd, 2013). Een verklaring voor de tweedeling in het politiek gedrag van jongeren zou daardoor kunnen zijn dat zij participeren op andere manieren, omdat zij zich niet gehoord voelen in de traditionele vormen van participatie, zoals stemmen en partijlidmaatschap (Harris, Wyn & Younes, 2010). Het zou ook eerder gaan om institutionele afkeer dan om politieke afkeer (Soler-i-Martí, 2014). De behoefte tot erkenning door de overheid is hierbij weldegelijk aanwezig en jongeren hechten ook belang aan het bestaan van de rationele, deliberatieve democratie (Harris, Wyn & Younes, 2010).

De overheid is zich bewust van de teruggetrokkenheid van jongeren en probeert jongeren bij de politiek te betrekken. Voor geen enkele groep potentiële kiezers zijn er namelijk zoveel gespecialiseerde institutionele regelingen getroffen om hen te betrekken als Gen-Z (Forbrig, 2005). Deze pogingen zijn een interessante tegenhang voor de pogingen die Gen-Z zelf heeft gedaan voor de representatie van andere sociale groepen bij institutionele ontwikkelingen. Hierbij stonden zij vooraan het front bij studenten-, grondrechten-, milieu- en vredesprotesten waarbij zij zich inzetten voor uitbreiding van de democratische politiek (Forbrig, 2005). Dit is een andere bijzondere tegenstrijdigheid wat betreft de participatie van jongeren, waarbij zij streven naar mogelijkheden tot participatie voor gemarginaliseerde groepen, maar tegelijkertijd zelf niet altijd gebruik maken van de mogelijkheden tot participatie (Earl, Elliott & Maher, 2017).

Een mogelijke verklaring voor de lage opkomst onder jongeren is het politieke systeem van het land waarin de jongeren wonen. Dit sluit aan bij het idee van een institutionele afkeer onder jongeren, aangezien de instituties in een land grotendeels afhankelijk zijn van het politieke systeem (Soler-i-Martí, 2014, Harris, Wyn & Younes, 2010). In de literatuur over verkiezingsopkomst wordt namelijk besproken dat het

partijsysteem een belangrijke rol speelt bij het mobiliseren van kiezers (Robbins & Hunter, 2011). Hierbij wordt beweerd dat niet specifiek het aantal partijen, maar ook de electorale vitaliteit invloed heeft op de verkiezingsopkomst (Robbins & Hunter, 2011). Hierbij spelen het kiesstelsel en het partijstelsel een rol, doordat deze beïnvloeden in welke mate partijen elkaar afwisselen en hoe groot het aantal wisselende zetels per verkiezing is. Deze aspecten kunnen indicatoren zijn voor stabielere partijsystemen en over het algemeen is de verkiezingsopkomst hoger in stabielere partijsystemen (Robbins & Hunter, 2011). Verder zijn de politieke systemen het primaire mechanisme waardoor de eisen van burgers door worden gevoerd in het beleidsmakingsproces. Stabiele politieke systemen zouden de verkiezingsopkomst beïnvloeden doordat wordt verwacht dat instabiele partijsystemen de kiezers' bevoegdheid om informatie te verwerken verhinderen. Kiezers met een beter begrip van partijen en partijsystemen zijn eerder geneigd om te stemmen, waardoor dit de opkomst kan verhogen (Robbins & Hunter, 2011). De tweede reden waardoor partijsystemen een positieve invloed op de uitkomst hebben heeft te maken met de effectiviteit van het mobiliseren van kiezers. Politieke systemen die effectiever kiezers benaderen worden geassocieerd met een hogere opkomst, doordat dit kiezers beter zou kunnen mobiliseren (Robbins & Hunter, 2011).

Binnen het politieke systeem zou vooral het kiesstelsel invloed hebben op de verkiezingsopkomst (Blais & Aarts, 2006). Er wordt geconstateerd dat de verkiezingsopkomst hoger is in landen met een proportioneel kiesstelsel dan in landen met andere kiesstelsels, zoals kiesstelsels met verkiezingen op basis van pluraliteit of absolute meerderheid. Onderzoek heeft echter nog niet aangetoond hoe en waarom proportionele kiesstelsels de opkomst beïnvloeden aangezien het empirische bewijs wisselende resultaten verschaft (Blais & Aarts, 2006, Endersby & Kriekhaus, 2008). Het kiesstelsel zou bovendien een grotere impact op verkiezingsopkomst hebben in landen die gekwalificeerd kunnen worden als volledige democratie dan in landen die dit niet zijn. Dat komt door het feit dat een stem betekenisvoller is in een volledige democratie, vergeleken met landen waar corruptie een rol speelt of landen waar verkiezingen niet volledig democratisch zijn. Dit komt overeen met het punt van Robbins & Hunter (2011) dat stelt dat de stabiliteit van een politiek systeem bijdraagt aan de verkiezingsopkomst, aangezien volledige democratieën vaak een stabiel politiek systeem hebben. Ook wanneer rekening gehouden wordt met deze voorwaarden, zouden kiesstelsels een significant effect op de verkiezingsopkomst moeten hebben (Endersby & Kriekhaus, 2008).

Onderzoek naar 509 nationale verkiezingen in twintig verschillende landen laat zien dat de hoge opkomst in kiesstelsels met evenredige vertegenwoordiging niet verklaard kan worden door andere verschillen tussen de landen dan het verschil in kiesstelsel (Blais & Carty, 1990). Verder blijkt dat de verkiezingsopkomst in meerderheidsstelsels, zowel bij absolute meerderheid als een relatieve meerderheid, gemiddeld acht procent lager ligt dan de verkiezingsopkomst in stelsels met evenredige vertegenwoordiging. De hoge opkomst in stelsels met evenredige vertegenwoordiging is niet slechts te verklaren door factoren als competitiviteit of disproportionaliteit, wat ertoe leidt dat er gesuggereerd kan worden dat kiesstelsels een directe, duidelijke impact op de opkomst hebben en niet slechts een indirect effect (Blais & Carty, 1990). Het zou kunnen dat het feit dat er een electorale procedure plaatsvindt die verzekert dat er proportionaliteit is tussen stemmen en zetels, de motivatie om te stemmen verhoogt in evenredige kiesstelsels. Kiezers hebben hierdoor het vertrouwen dat hun stem minder snel verloren gaat en partijen hebben meer motivatie om campagne te voeren wanneer er grotere kans is dat zij een kans hebben om zetels te winnen (Banducci & Karp, 2009, Blais & Carty, 1990). Wanneer jonge kiezers meer vertrouwen hebben in het kiesstelsel kan dit ervoor zorgen dat zij eerder zullen stemmen, wat op basis van de literatuur over politiek activisme zou kunnen betekenen dat de verschillende vormen van activisme minder zullen voorkomen (Harris, Wyn & Younes, 2010).

Uit de literatuur over de betrokkenheid van jongeren blijkt dat een groot deel van de jongeren niet stemt vanuit een disconnectie met de traditionele, institutionele vormen van politiek terwijl zij aangeven weldegelijk geïnteresseerd te zijn in politieke kwesties (Harris, Wyn & Younes, 2010, Soler-i-Martí, 2014). Gen-Z bevindt zich bovendien in de frontlinie van nieuwe vormen van politieke betrokkenheid en activisme (Kann, Berry, Gant & Zager, 2007, Earl, Elliot & Maher, 2017, Henn & Weinstein, 2006). Op basis van deze gegevens kan worden verwacht dat de groep jongeren die niet gaat stemmen wel politiek actief is en uitwijkt naar andere vormen van politieke betrokkenheid. Andersom kan daardoor worden verwacht dat de jongeren die politiek actief zijn, niet snel gebruik zullen maken van de traditionele vormen en daardoor minder snel zullen gaan stemmen. Hieruit volgt de volgende hypothese: H1: Jongeren die op andere manieren politiek actief zijn, zullen minder snel gaan stemmen

Verder blijkt uit de literatuur over verkiezingsopkomst dat het politieke systeem en het kiesstelsel van een land invloed hebben op de verkiezingsopkomst (Blais & Aarts, 2006, Endersby & Kriekhaus, 2008). Proportionele kiesstelsels met verkiezingen op basis van evenredige vertegenwoordiging zouden beter in staat zijn om kiezers te mobiliseren en zouden kiezers het idee geven dat stemmen meer zin heeft (Blais & Aarts, 2006, Endersby &

Kriekhaus, 2008, Robbins & Hunter, 2011). Op basis van deze gegevens kan verwacht worden dat de verkiezingsopkomst van jongeren ook beïnvloed wordt door het kiesstelsel van een land en dat in een proportioneel kiesstelsel meer jongeren gaan stemmen. Hieruit volgt onderstaande hypothese:

H2: In een proportioneel kiesstelsel is de verkiezingsopkomst van jongeren hoger dan in een meerderheidsstelsel

Methodologie

In deze bachelorscriptie wordt gebruik gemaakt van een kwantitatief onderzoek met een statistische analyse als onderzoeksdesign. De data van het onderzoek worden verkregen uit antwoorden van de respondenten van de *European Social Survey* waarin gegevens van 28 verschillende landen beschikbaar zijn. De 28 verschillende landen vormen de cases voor het onderzoek, waardoor het een meervoudige case study is met in totaal 49519 respondenten. Het aantal respondenten dat wordt meegenomen in de analyse betreft 2543 en hierbij kan nog steeds worden gesproken van een *large-N study*. De data worden verzameld uit de nieuwste versie van de dataset van de European Social Survey, afkomstig uit 2018. Dit betekent dat er een enkelvoudig meetmoment wordt gebruikt.

De verkiezingsopkomst kan worden geoperationaliseerd aan de hand van het aantal stemgerechtigde burgers die bij de laatste nationale verkiezingen hebben gestemd. De variabele '*Voted last national election*' kan hiervoor worden gebruikt. Deze variabele had de opties '*yes*', '*no*', '*not eligiable to vote*', en '*don't know*'. Voor de analyse is deze variabele aangepast naar een dichotome variabele met slechts de opties '*yes*' en '*no*'. De respondenten die de optie '*not eligiable to vote*' hadden aangevinkt zijn als *system missing* opgegeven, aangezien het bij deze respondenten niet duidelijk is of ze gestemd hadden als zij wel stemrecht hadden. De optie '*don't know*' is ook als missing opgegeven. De nieuwe naam voor de dichotome versie van de variabele is '*votebinair*'.

De verschillende generaties worden geoperationaliseerd door de variabele '*Year of birth*'. Hiervoor is een nieuwe variabele aangemaakt, genaamd '*generations*' waarbij de verschillende generaties in zes categorieën zijn opgedeeld. Zo is er onderscheid gemaakt tussen de generatie geboren tussen 1900 en 1940, de babyboomers geboren tussen 1941 en 1955, de verloren generatie tussen 1956 en 1970, generatie X geboren tussen 1971 en 1985, generatie Y, oftewel de Millenials, geboren tussen 1986 en 1994 en als laatste Generatie Z, geboren tussen 1995 en 2014. Deze zes groepen zijn op deze wijze ingedeeld omdat dit ook de maatschappelijke scheidslijnen tussen de verschillende generaties zijn en in de wetenschappelijke literatuur gebruik wordt gemaakt van deze scheiding voor uitspraken over generaties (Soler-i-Marti, 2014). De kiesgerechtigde jongeren van Gen-Z vormen in dit onderzoek de onderzoekseenheid. Dit zijn dus jongeren geboren tussen 1995 en 2000, aangezien de gegevens afkomstig zijn uit 2018 en de jongste stemgerechtigden niet later dan in 2000 geboren kunnen zijn.

De verschillende landen worden weergegeven in de variabele ‘Country’. Deze variabele is eerst aangepast zodat de landen numerieke waarden hebben en vervolgens is er een nieuwe variabele aangemaakt waarbij de verschillende landen zijn opgedeeld op basis van het kiesstelsel in het land. De verschillende kiesstelsels kunnen worden opgedeeld in drie categorieën, namelijk proportionele kiesstelsels op basis van evenredige vertegenwoordiging, meerderheidsstelsels en gecombineerde kiesstelsels.

Italië, Litouwen en Polen hebben een gemengd kiesstelsel, waarbij combinaties van evenredige vertegenwoordiging en een meerderheidsstelsel worden gebruikt bij de nationale verkiezingen. Zo wordt in Litouwen de helft van het parlement verkozen op basis van de absolute meerderheid en de andere helft door middel van proportionele vertegenwoordiging. In Italië verloopt dit op dezelfde wijze maar hier met een verdeling van 75% via een meerderheidsstelsel en 25% verkozen via proportionele vertegenwoordiging. In Polen worden de president en de senaat op basis van een meerderheidsstelsel verkozen en de verkiezingen voor het parlement, de Sejm, op basis van evenredige vertegenwoordiging (Europa.nu, 2022). Deze organen worden direct verkozen en zijn onderdeel van de nationale verkiezingen, waardoor ze in dit onderzoek worden geclassificeerd als een meerderheidsstelsel.

De variabele die de kiesstelsels weergeeft heeft de naam ‘*electoralsystem*’ gekregen. Deze verdeling op basis van deze categorieën ligt voor de hand omdat er verder geen andere electorale systemen voorkomen onder de casussen in de dataset. Bovendien sluit deze verdeling goed aan bij de bestaande literatuur die het onderscheid tussen proportionele- en meerderheidsstelsels gebruikt bij uitspraken over de invloed van het kiesstelsel op de opkomst (Blais & Aarts, 2006).

Het politiek activisme wordt gemeten door verschillende variabelen uit de dataset die betrekking hebben op activiteiten die volgens de literatuur onder politiek activisme vallen. De variabelen die gebruikt worden zijn: ‘*Taken part in a lawful demonstration in the last 12 months*’, ‘*Boycotted a certain product in the last 12 months*’, ‘*Signed a petition in the last 12 months*’, ‘*Posted something political online in the last 12 months*’ en ‘*Worn or displayed campaign badge/sticker in last 12 months*’. Deze variabelen zijn gekozen omdat ze overeenkomen met kenmerken van activisme uit de literatuur en omdat deze variabelen verschillende invalshoeken van politiek activisme meenemen (Norris, 2002).

Op basis van de variabelen ligt een binaire logistische regressie voor de hand. De afhankelijke variabele heeft namelijk slechts 2 opties, wat het een dichotome variabele maakt en dat is een vereiste voor een binaire logistische regressie. Bovendien wordt er in deze analyse onderzocht welke factoren verantwoordelijk zijn voor de lage verkiezingsopkomst

van jongeren en door middel van een logistische regressieanalyse kan er worden gekeken of de afhankelijke variabele voorspeld kan worden door verschillende onafhankelijke variabelen. Dit maakt deze statistische toets ook geschikt voor de onderzoeksvraag van dit onderzoek.

Om de verbanden tussen de verschillende variabelen te meten en een duidelijker beeld te krijgen van de groep jongeren die niet stemt en de groep jongeren die activistisch is, wordt er ook gebruik gemaakt van een Chi-Square test met kruistabellen. De Chi-Square test kan aantonen in hoeverre de categorische variabelen aan elkaar gerelateerd zijn. Deze analyse zal worden uitgevoerd tussen de variabelen van de verkiezingsopkomst en het soort kiesstelsel en tussen de verkiezingsopkomst en de verschillende vormen van politiek activisme. De data voldoen hierbij aan de assumpties van onafhankelijke observaties, categorische variabelen en de minimale groepsgrootte en deze zijn niet geschonden. In combinatie met de Chi-Square test wordt er ook gebruik gemaakt van een Phi-test en Cramer's V om de sterkte van het verband aan te kunnen tonen.

In de analyse zullen de variabelen van leeftijd en de verschillende kiesstelsels samengevoegd worden tot de variabele '*elecgenerations*' waarbij van elk land en dus elk kiesstelsel slechts de respondenten uit Gen-Z worden meegenomen, omdat dit de groep is die relevant is voor dit onderzoek. In de analyse wordt de relatie tussen deze variabelen en de verkiezingsopkomst getoetst en in het tweede blok van de regressie de relatie tussen verkiezingsopkomst en de verschillende vormen van activisme, waarbij wordt gekeken in hoeverre deze variabelen de verkiezingsopkomst kunnen voorspellen. Bovendien worden er dummy variabelen toegevoegd voor het meerderheidsstelsel en het proportionele stelsel, om het effect van het soort kiesstelsel te kunnen meten. De variabele '*votebinair*' wordt ook dusdanig aangepast dat deze slechts de respondenten van Gen-Z meeneemt, de naam van de variabele waar alleen Gen-Z wordt meegenomen is '*votedgenz*'

Resultaten

<i>Gestemd</i>	<i>Soort kiesstelsel</i>			<i>Totaal</i>
	<i>Proportioneel</i>	<i>Meerderheid</i>	<i>Gemengd</i>	
<i>Ja</i>	52,5%	44,9%	70,3%	54,1%
<i>Nee</i>	47,5%	55,1%	29,6%	45,9%
<i>Totaal</i>	1816	343	364	2523

Tabel 2: kruistabel van het verband tussen het soort kiesstelsel en de verkiezingsopkomst

Er is sprake van een significant verband tussen het soort kiesstelsel en de verkiezingsopkomst van jongeren ($X^2=57,151^a$, $P<0,001$). Dit betekent dat de nulhypothese van onafhankelijkheid verworpen kan worden, aangezien de variabelen weldegelijk afhankelijk zijn van elkaar zijn. De Cramer's V toont echter aan dat ondanks dat het een significant verband is, dit wel een zwak verband is ($V = 0,112$). Verder blijkt uit deze gegevens dat de verkiezingsopkomst van jongeren verreweg het hoogst is in gemengde kiesstelsels, waar 70% van de respondenten van Gen-Z heeft gestemd bij de laatste verkiezingen. Ook is te zien dat de verkiezingsopkomst van jongeren enigszins hoger is in evenredige kiesstelsels ten opzichte van meerderheidsstelsels.

<i>Gestemd</i>	<i>Deelgenomen aan demonstratie</i>		<i>Totaal</i>
	<i>Ja</i>	<i>Nee</i>	
<i>Ja</i>	72,4%	51,7%	53,9%
<i>Nee</i>	27,6%	48,3%	46,1%
<i>Totaal</i>	272	2271	2543

Tabel 3: kruistabel van het verband tussen de deelname aan een demonstratie en de verkiezingsopkomst

Er is sprake van een significant verband tussen het deelnemen aan een demonstratie en de verkiezingsopkomst van jongeren ($X^2=42,190^a$, $P < 0,001$), wat betekent dat de variabelen afhankelijk van elkaar zijn. Volgens de Phi-test en Cramer's V is dit echter een zwak verband ($V=0,129$). Verder is uit bovenstaande gegevens af te leiden dat de grootste groep jongeren die deelneemt aan een demonstratie, ook heeft gestemd bij de laatste verkiezingen. Er is echter wel een groep jongeren van aanzienlijke omvang die niet heeft gestemd, maar wel heeft deelgenomen aan een demonstratie.

<i>Gestemd</i>	<i>Petitie getekend</i>		<i>Totaal</i>
	<i>Ja</i>	<i>Nee</i>	
<i>Ja</i>	66,3%	49,2%	53,9%
<i>Nee</i>	33,7%	50,8%	46,1%
<i>Totaal</i>	701	1842	2543

Tabel 4: kruistabel van het verband tussen het tekenen van een petitie en de verkiezingsopkomst

Er is sprake van een significant verband tussen het tekenen van een petitie en de verkiezingsopkomst van jongeren ($X^2=60,093^a$, $P<0,001$), wat betekent dat de variabelen afhankelijk van elkaar zijn. Volgens de Phi-test en de Cramer's V is dit echter wel een zwak verband ($V=0,154$). Verder is uit de tabel af te lezen dat de grootste groep jongeren die een petitie heeft getekend in de afgelopen 12 maanden, ook heeft gestemd. Er is wel sprake van een relatief grote groep de jongeren die wel een petitie heeft getekend en niet heeft gestemd.

<i>Gestemd</i>	<i>Campagnebadge of sticker gedragen</i>		<i>Totaal</i>
	<i>Ja</i>	<i>Nee</i>	
<i>Ja</i>	77,0%	51,5%	53,9%
<i>Nee</i>	23,0%	48,5%	46,1%
<i>Totaal</i>	244	2299	2543

Tabel 5: kruistabel van het verband tussen het dragen van een campagnesticker en de verkiezingsopkomst

Er is sprake van een significant verband ($X^2=57,956^a$, $P<0,001$) tussen het dragen van een campagnebade of het vertonen van een campagnesticker en de verkiezingsopkomst van jongeren. Aan de Phi-test en de Cramer's V is echter wel te zien dat dit een zwak verband is ($V=0,151$). De grootste groep jongeren die een campagnebadge gedragen heeft of een campagnesticker heeft vertoond, heeft ook gestemd. Er is ook een kleine groep jongeren die niet heeft gestemd, maar wel een campagnesticker heeft vertoond of gedragen

Gestemd	Product geboycot		Totaal
	<i>Ja</i>	<i>Nee</i>	
<i>Ja</i>	72,7%	50,6%	53,9%
<i>Nee</i>	27,3%	49,4%	46,1%
Totaal	384	2159	2543

Tabel 6: kruistabel van het verband tussen het boycotten van een product en de verkiezingsopkomst

Er is sprake van een significant verband ($X^2=63,692^a$, $P<0,001$) tussen het boycotten van een product en de verkiezingsopkomst van jongeren. Aan de Phi-test en Cramer's V is echter wel te zien dat het een zwak verband is ($V=0,158$). De grootste groep jongeren die een product heeft geboycot in de afgelopen 12 maanden, heeft ook gestemd bij de laatste verkiezingen. Er is ook een groep die niet heeft gestemd maar wel een product heeft geboycot.

Gestemd	Online politieke post		Totaal
	<i>Ja</i>	<i>Nee</i>	
<i>Ja</i>	67,1%	50,1%	53,9%
<i>Nee</i>	32,9%	49,9%	46,1%
Totaal	562	1973	2543

Tabel 7: kruistabel van het verband tussen het plaatsen van een politiek bericht op internet en de verkiezingsopkomst

Er is sprake van een significant verband ($X^2=50,900^a$, $P<0,001$) tussen het plaatsen van een politiek gerelateerd bericht op internet en de verkiezingsopkomst van jongeren. Aan de hand van de Phi-test en Cramer's V is echter wel te zien dat dit een zwak verband is ($V=0,142$). De grootste groep jongeren die online iets heeft geplaatst wat gerelateerd was in aan politiek in de afgelopen 12 maanden, heeft ook gestemd bij de laatste verkiezingen. Er is ook een redelijk grote groep jongeren die wel politieke berichten plaatst, maar niet heeft gestemd.

Tabel 8: Binaire logistische regressieanalyse

	Model 1
(Constante)	-2,020*** (0,319)
Kiesstelsel	0,270* (0,123)
Proportioneel kiesstelsel	0,939*** (0,165)
Meerderheidsstel	0,670*** (0,129)
Boycot	0,555*** (0,135)
Politieke post	0,387*** (0,111)
Demonstratie	0,369* (0,159)
Petitie	0,363*** (0,105)
Campagnesticker	0,526** (0,175)
-2LL	3241,830 ^a
Cox and Snell's R ²	0,070
Nagelkerke R	0,093
N	2543

Noot: odds ratio's met 95% betrouwbaarheidsintervallen tussen haken.

*** $p < 0,001$, ** $P < 0,01$, * $p < 0,05$

Uit de tabel van de logistische regressieanalyse is af te lezen dat de Bèta coëfficiënten van de variabele van het soort kiesstelsel positief zijn, waarbij de Odds Ratio een hogere waarde heeft dan 1. Dit betekent dat de variabele van het kiesstelsel een positief effect heeft op de variabele van opkomst. Dit effect van het soort kiesstelsel op de verkiezingsopkomst is bovendien significant ($P < 0,05$) en er is sprake van een significante verbetering na het toevoegen van de variabele aan het model. Bovendien bedraagt de Odds Ratio voor de dummy variabele van een proportioneel kiesstelsel 0,297 en voor de dummy variabele van een meerderheidsstelsel 0,133. De Odds Ratio voor de constante, die de referentiecategorie vormt voor gemengde kiesstelsels, bedraagt 0,391. Dit betekent dat jongeren uit meerderheidsstelsels een kleinere kans hebben om te gaan stemmen dan jongeren uit proportionele kiesstelsels en gemengde kiesstelsels. Jongeren uit gemengde kiesstelsels hebben de grootste kans om te gaan stemmen bij de nationale verkiezingen. Deze kans is bovendien significant ($P < 0,001$).

Uit de analyse blijkt verder dat de variabelen van het boycotten van een product, een politiek bericht op internet plaatsen, deelnemen aan een demonstratie, een petitie tekenen en het dragen of tonen van een campagnesticker allemaal een positieve Bèta-coëfficiënt hebben en een Odds Ratio met een hogere waarde dan 1. Dit betekent dat deze variabelen een positief effect hebben op de verkiezingsopkomst. Wanneer een respondent van Gen-Z een product boycot, een demonstratie bijwoont, een petitie tekent, een campagnebadge draagt of een politieke post deelt op internet is de kans groter dat deze persoon gaat stemmen. De kans dat een jong persoon van Gen-Z gaat stemmen is dus groter wanneer diegene deelneemt aan een van deze vormen van politiek activisme.

De Log Likelihood van het model is erg hoog, wat kan betekenen dat het model een slechte fit heeft. Echter blijkt uit de Classification Table dat het model 61,4% van de uitkomsten kan verklaren. Dit is juist een indicator dat het een geschikt model is. De assumpties zijn bovendien getoetst en niet geschonden.

Conclusie

In deze bachelorscriptie is gepoogd om antwoord te geven op de onderzoeksvraag:

Wat is de relatie tussen politiek activisme en de verkiezingsopkomst van jongeren?

In de bestaande literatuur wordt gesuggereerd dat de lage verkiezingsopkomst van jongeren verklaard kan worden door een disconnectie en ontevredenheid met de huidige, traditionele vormen van politiek (Henn & Weinstein, 2006). Door deze politieke aversie zouden jongeren uitwijken naar confronterende, non-institutionele vormen van politiek betrokkenheid in de vorm van politiek activisme (Forbrig, 2005, Soler-i-Marti, 2014, Earl, Maher & Elliott, 2017). Dit zou de lage verkiezingsopkomst en de relatief hoge mate van politiek activisme van Gen-Z kunnen verklaren. Op basis van deze gegevens is de volgende hypothese geformuleerd:

H1: Jongeren die op andere manieren politiek actief zijn, zullen minder snel gaan stemmen

Uit de statistische analyse blijkt echter dat elke vorm van politiek activisme het meest voorkomt onder respondenten van Gen-Z die weldegelijk stemmen. De analyse toont aan dat het idee dat jongeren ofwel gaan stemmen ofwel uitwijken naar activistische vormen van politieke betrokkenheid niet blijkt te kloppen. Dit betekent dat aan de hand van deze bevindingen hypothese H1 verworpen kan worden. Bij elke getoetste vorm van activisme is er sprake van een significante groep jongeren die wel activistisch is en niet heeft gestemd bij de afgelopen verkiezingen, maar de grote meerderheid van de activistische jongeren heeft weldegelijk haar stem uitgebracht. Het lijkt er dus eerder op dat er een duidelijke tweedeling is tussen een activistische en politiek betrokken groep jongeren en een groep jongeren die op geen manier politiek betrokken is. Er is namelijk voor elke getoetste vorm van activisme, een grote groep jongeren die niet heeft gestemd en ook niet heeft deelgenomen aan die vorm van activisme.

Een andere mogelijke verklaring voor verschillen in verkiezingsopkomst die uit de literatuur naar voren komt is het soort kiesstelsel van een land. Het kiesstelsel zou invloed hebben op de opkomst van alle kiesgerechtigden waardoor gesuggereerd kan worden dat het kiesstelsel ook de verkiezingsopkomst van jongeren beïnvloedt (Blais & Carty, 1990). Aangezien wordt verwacht dat een lage verkiezingsopkomst gepaard gaat met een hogere mate van politiek activisme, zou het kiesstelsel daardoor ook invloed hebben op de mate van activisme onder jongeren. Op basis van deze verwachtingen is de volgende hypothese geformuleerd:

H2: In een proportioneel kiesstelsel is de verkiezingsopkomst van jongeren hoger dan in een meerderheidsstelsel

De statistische analyse bevestigt deze hypothese. Zowel aan de kruistabellen met de Chi-Square test en de regressieanalyse is te zien dat in de meerderheidsstelsels die meegenomen zijn in de analyse, de verkiezingsopkomst lager is dan in proportionele kiesstelsels. Dit verschil is significant ($P < 0,001$), maar niet erg groot. Uit de statistische analyse blijkt bovendien dat de verkiezingsopkomst nog vele malen hoger is in gemengde kiesstelsels, namelijk 70 procent ten opzichte van 52 procent in proportionele stelsels. Dit is een verrassend verschijnsel aangezien dit in de bestaande literatuur nog niet naar voren is gekomen. Ondanks de bevindingen over gemengde kiesstelsels is de verkiezingsopkomst in proportionele kiesstelsels weldegelijk hoger dan in meerderheidsstelsels, wat betekent dat de hypothese kan worden aangenomen.

De onderzoeksvraag: “Wat is de relatie tussen politiek activisme en de verkiezingsopkomst van jongeren?” kan op basis van deze gegevens grotendeels beantwoord worden. Uit de statistische analyse komt namelijk naar voren dat, in tegenstelling tot bevindingen uit de bestaande literatuur, de meeste jongeren die politiek activistisch zijn, ook hun stem uitbrengen bij verkiezingen. Bovendien zijn jongeren die niet gaan stemmen, vaak ook minder activistisch. Hierdoor verhouden politiek activisme en de verkiezingsopkomst van jongeren zich tot elkaar en gaan stemmen en activisme vaak hand in hand.

Een aandachtspunt bij dit onderzoek is de externe validiteit. De resultaten van het onderzoek zijn slechts gebaseerd op een steekproef van 2557 jongeren waardoor de vraag speelt of de resultaten te generaliseren zijn naar een bredere context. Bovendien bestaat de categorie van het meerderheidskiesstelsel slechts uit vijf verschillende landen en de categorie van het gemengde kiesstelsel uit drie landen. Tegenover 22 landen met een kiesstelsel op basis van evenredige vertegenwoordiging betekent dat dat niet elke categorie daardoor even representatief is, wat de resultaten kan beïnvloeden. De groep jongeren uit Gen-Z is ook niet voor elk land even groot, wat ook invloed kan hebben op representativiteit en de externe validiteit. Een ander aandachtspunt is de interne validiteit. Er kunnen namelijk andere verklaringen zijn voor het verschil in opkomst tussen de landen. De landen verschillen namelijk ook op andere punten, zo zijn enkele landen zoals Hongarije en Polen postcommunistisch, zijn andere landen uit de dataset zoals Tsjechië en Slowakije nog niet lang onafhankelijk en zijn er ook andere regionale verklaringen voor verschil in verkiezingsopkomst. Bovendien zijn de data afkomstig van een enkel meetmoment en gaat de vraag die de verkiezingsopkomst bepaalt slechts over stemmen bij 1 verkiezing. Hierdoor

kunnen respondenten ook andere excuses hebben waardoor zij verhinderd zijn om te gaan stemmen en dit hoeft niet direct een systematische terughoudendheid bij verkiezingen te betekenen. Er kan dus niet met zekerheid worden vastgesteld dat de causale relatie van de afhankelijke variabele en onafhankelijke variabelen niet door andere factoren kan worden verklaard. De betrouwbaarheid van het onderzoek is niet met totale zekerheid vast te stellen, maar wanneer dit onderzoek op dezelfde wijze nogmaals wordt uitgevoerd, zouden ongeveer dezelfde resultaten naar voren moeten komen. Het is echter wel interessant om dit onderzoek opnieuw uit te voeren wanneer de nieuwe data van de *European Social Survey* gepubliceerd zijn. In de periode tussen de huidige meting en de nieuwe meting zijn namelijk in de meeste landen al nieuwe nationale verkiezingen gehouden. Het zou interessant zijn om te onderzoeken of de opkomst van Gen-Z hierin nog verder is gedaald of dat er sprake is van een kanteling in de verkiezingsopkomst. Bovendien kan hierdoor duidelijk worden of er inderdaad sprake is van een systematische terughoudendheid bij verkiezingen of dat respondenten willekeurig een keer niet hebben gestemd.

Ondanks de twijfels wat betreft de validiteit van het onderzoek, kunnen de resultaten van dit onderzoek bijgedragen aan het kennishiaat rondom de gesuggereerde tegenstellingen in de politieke betrokkenheid van jongeren. Op basis van de bevindingen van dit onderzoek kan namelijk worden gesuggereerd dat jongeren zich niet zo zeer weerhouden van stembussen en uitwijken naar activistische vormen van politieke betrokkenheid, maar dat er eerder sprake is van een tweedeling binnen Gen-Z zelf. Hierbij is er een duidelijk politiek betrokken groep jongeren en een deel van de jongeren dat zich compleet weerhoudt van alle vormen van politieke betrokkenheid. De mogelijke oorzaken voor politieke terughoudendheid van jongeren in de literatuur kunnen nog steeds gelden, maar de gesuggereerde tegenstelling van activisme enerzijds en lage opkomst anderzijds gaat niet op voor de respondenten uit de dataset. Vervolgonderzoek zou wellicht antwoord kunnen geven op de mogelijke oorzaken voor het ontstaan van de verschillende houdingen van Gen-Z tegenover de politiek.

De resultaten uit dit onderzoek kunnen tevens bijdragen aan het kennishiaat rondom de invloed van het soort kiesstelsel op de verkiezingsopkomst van jongeren. Hierbij blijkt dat voor de jongeren in dit onderzoek dezelfde trend opgaat als voor andere kiesgerechtigden, waarbij de verkiezingsopkomst hoger is in landen met een proportioneel kiesstelsel dan in landen met een meerderheidsstelsel. De bevindingen over de hoge opkomst in gecombineerde kiesstelsels kunnen ook een bijdrage leveren aan de literatuur over de invloed van het kiesstelsel op de opkomst. Vervolgonderzoek kan wellicht aantonen waar de hoge verkiezingsopkomst onder deze kiesstelsels vandaan kan komen.

Literatuurlijst

- Banducci, S. A., & Karp, J. A. (2009). Electoral Systems, Efficacy, and Voter Turnout. In H.-D. Klingeman (Red.), *The Comparative Study of Electoral Systems* (pp. 109–136). Oxford University Press.
- Blais, A., & Carty, R. K. (1990). Does proportional representation foster voter turnout? *European Journal of Political Research*, 18(2), 167–181.
<https://doi.org/10.1111/j.1475-6765.1990.tb00227.x>
- Blais, A., & Aarts, K. (2006). Electoral Systems and Turnout. *Acta Politica*, 41(2), 180–196.
<https://doi.org/10.1057/palgrave.ap.5500148>
- Chon, M. G., & Park, H. (2019). Social Media Activism in the Digital Age: Testing an Integrative Model of Activism on Contentious Issues. *Journalism & Mass Communication Quarterly*, 97(1), 72–97. <https://doi.org/10.1177/1077699019835896>
- European Social Survey, ESS. (2018). *Data and Documentation*
<https://www.europeansocialsurvey.org/data/>
- De Pagter, S. (2019, 3 juli). “Opkomst nationale verkiezingen in Europa tussen 70 en 80 procent”. FACTORY. Geraadpleegd op 27 mei 2022, van
<https://factory.fhj.nl/opkomst-nationale-verkiezingen-in-europa-tussen-70-en-80-procent/>
- Earl, J., Maher, T. V., & Elliott, T. (2017). Youth, activism, and social movements. *Sociology Compass*, 11(4), e12465. <https://doi.org/10.1111/soc4.12465>
- Endersby, J. W., & Kriekhaus, J. T. (2008). Turnout around the globe: The influence of electoral institutions on national voter participation, 1972–2000. *Electoral Studies*, 27(4), 601–610. <https://doi.org/10.1016/j.electstud.2008.05.004>

- Farthing, R. (2010). The politics of youthful antipolitics: representing the ‘issue’ of youth participation in politics. *Journal of Youth Studies*, 13(2), 181–195.
<https://doi.org/10.1080/13676260903233696>
- Fisher, D. R. (2012). Youth Political Participation: Bridging Activism and Electoral Politics. *Annual Review of Sociology*, 38(1), 119–137.
<https://doi.org/10.1146/annurev-soc-071811-145439>
- Forbrig, J. (2005). *Revisiting Youth Political Participation* (Challenges for research and democratic practice in Europe ed.). Council of Europe Publishing.
- Harris, A., Wyn, J., & Younes, S. (2010). Beyond apathetic or activist youth. *YOUNG*, 18(1), 9–32. <https://doi.org/10.1177/110330880901800103>
- Henn, M., & Foard, N. (2013). Social differentiation in young people’s political participation: the impact of social and educational factors on youth political engagement in Britain. *Journal of Youth Studies*, 17(3), 360–380.
<https://doi.org/10.1080/13676261.2013.830704>
- Henn, M., & Weinstein, M. (2006). Young people and political (in)activism: why don’t young people vote? *Policy & Politics*, 34(3), 517–534.
<https://doi.org/10.1332/030557306777695316>
- Kann, M. E., Berry, J., Grant, C., & Zager, P. (2007). The Internet and youth political participation. *First Monday*. <https://doi.org/10.5210/fm.v12i8.1977>
- Koerntjes, D. (2022, 4 maart). *Het verschil in opkomst tussen Tweede Kamerverkiezingen en gemeenteraadsverkiezingen*. Centraal Bureau voor de Statistiek. Geraadpleegd op 10 mei 2022, van <https://www.cbs.nl/nl-nl/longread/statistische-trends/2022/het-verschil-in-opkomst-tussen-tweede-kamerverkiezingen-en-gemeenteraadsverkiezingen?onepage=true>
- Norris, P. (2002). *Democratic Phoenix: Reinventing Political Activism*. Cambridge University Press

Norris, P. (2004). *Young People & Political Activism: From the Politics of Loyalties to the Politics of Choice?* *Harvard University: School of Government*.

Robbins, J. W., & Hunter, L. Y. (2011). Impact of electoral volatility and party replacement on voter turnout levels. *Party Politics*, *18*(6), 919–939.

<https://doi.org/10.1177/1354068810389642>

Soler-i-Martí, R. (2014). Youth political involvement update: measuring the role of cause-oriented political interest in young people's activism. *Journal of Youth Studies*, *18*(3), 396–416. <https://doi.org/10.1080/13676261.2014.963538>

Van den Braak, B., & Hoedemaker, E. (2022). Europa Nu. Geraadpleegd op 30 mei 2022, van <https://www.europa-nu.nl/>